

УДК 378.147:37.022:159.923-057.87

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА ЗА УМОВ ВПРОВАДЖЕННЯ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ

О. В. Поканевич, М. М. Матяш, Л. І. Худенко

ПВНЗ “Київський медичний університет УАНМ”

SOME ASPECTS OF THE STUDENT'S PERSONALITY WITH INTRODUCTION OF CREDIT-MODULAR SYSTEM OF EDUCATION

O. V. Pokanevych, M. M. Matyash, L. I. Khudenko

PHEI “Kyiv Medical University of UAFM”

У статті розглядається роль мотиваційного аспекту у формуванні самостійної фізичної активності у студентів медичного вузу. Проводиться аналіз показників, що характеризують мотивацію до самостійної активної фізичної діяльності за умов впровадження кредитно-модульної системи. Для визначення показників, що характеризують мотиваційні аспекти у формуванні відношення до систематичних занять фізичною активністю, були використані методики дослідження змін самопочуття, активності та настрою.

This paper examines the role of motivational aspect in the formation of an independent physical activity in students of medical college. The analysis of the indicators that characterize the motivational aspects of the formation to regular physical activity, research methodologies were used in changes in health, activity and mood.

Вступ. Київський медичний університет УАНМ в рамках реалізації основних положень Болонської конвенції, яка створює стандартну загальноєвропейську вузівську систему, впроваджує в навчальний процес кредитно-модульну систему. При модульній системі використовується рейтингова оцінка знань, вмінь та навиків студентів. Індивідуальний академічний рейтинг студента формується з рейтингів за результатами оволодіння всіма вивченими ними дисциплінами.

Використання рейтингової оцінки знань має на меті:

- стимулювати студента до регулярної та систематичної роботи над освоєнням дисциплін;
- привнесення в навчальний процес елементу змагання за рахунок заміни посередніх категорій (відмінно, добре, задовільно) на більш диференційовану оцінку та можливість її постійного накопичування;
- зацікавленість студента в успішному засвоєнні кожного елементу навчального плану, оскільки всі вони роблять внесок у формування загального рейтингу студента;
- створити об'єктивний критерій для виявлення кращих студентів при заохоченні (стипендії, премії), а також рекомендації в аспірантуру.

© О. В. Поканевич, М. М. Матяш, Л. І. Худенко

Роль мотивації в студентів до занять фізичною активністю є одним з головних чинників у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу. На сучасному етапі розвитку освітніх закладів перед викладачами з фізичного виховання постають важливі завдання – знайти засоби та шляхи підвищення мотивації у формуванні відношення студентів до фізичної культури та спорту, для активного здорового способу та стилю життя.

Питання мотиву та цілі в діяльності особистості турбували людство не раз. Наприклад, Сократ та Платон у своїх роботах вказували про властиві людині потреби, бажання, цілі. За однією з теорій – споживча мотивація (Демокрит, Геракліт) вдоволення потреб розглядається як основна рушійна сила до дій. Сучасні науковці також відзначають необхідність в особистісному розвитку та самовдосконаленні, що дає розуміння потреби в самоактуалізації й розвитку своїх потенційних можливостей і талантів. Самі знання про засоби та методи виконання не забезпечують умінь реального їх відтворення на практиці, без реальних вмотивувань до їх використання та самих дій. За формулою У. Джеймса, самоповага = успіх / особистісні претензії. Трактувати такий підхід можливо по-різному – як прагнення до мотивації дефіциту, чи мотивації до особистісного росту. Зрозумілим є те,

що мотив є ключовим фактором, збуджуючим свідомість до діяльності.

Мотив формується на основі потреб. Специфічні людські потреби виникають із видозмінених напрямків розвитку індивіда. А. Маслоу виділяв 7 категорій людських потреб:

1. Фізіологічні потреби, що символізують про порушення гомеостазу організму.
2. Потреба в безпеці.
3. Потреба в любові, що проявляється бажанням любити та бути любимим.
4. Потреба у визнанні, повазі та компетенції.
5. Потреба в самореалізації.
6. Потреба в пізнавальній діяльності.
7. Естетичні потреби.

Щодо питання ієрархії потреб можна сказати, що хоч естетичні потреби і залежать від вдоволення основних потреб, але надмірне вдоволення основних потреб організму не приводить до розвитку інтересів в естетичній сфері.

Якщо звернути увагу на те, що спортивні майданчики чи басейни треба шукати (притому є питання в можливості ними скористатись), а от доступність алкогольних та тютюнових виробів підтримується індустрією потреб у товарах та послугах. Можна вважати причиною відсутності культури по відношенню до своєї особистості у владі. Адже владою та носіями влади є законодавчі та виконавчі структури, які на сьогодні є дещо безликі – тобто відсутня особиста зацікавленість в ефективності дії (навіть в прийнятих), можливо навіть ідеально досконалих законів, по досягненню мети в особистому здоров'ї громадян. Тому самоорганізація особистості – найбільш доступна форма для здорового, фізично активного способу життя.

Морально застарілі програми з фізичного виховання (ще з дитсадівського періоду до підготовки у вузах) та відсутність послідовних комплексних державних політичних засобів по зміцненню здоров'я населення – в розвиненні інфраструктури для занять фізкультурною, спортом та туризмом – негативні моменти на шляху до всебічного розвитку нації.

Мотивація – це сукупність рушійних сил, що спонукають людину до цілеспрямованої діяльності. Мотиваційна сфера формується за допомогою: віри, ідеалів, цінностей, потреб, мотивів, цілей, інтересів, ідей і т. д. Необхідно, розуміючи типологію особистості, сформувати мотиваційно-ціннісне відношення до свого розвитку у студентів медичного вузу.

Щоб особистість оцінила важливість в дієвій активності, потрібна власна впевненість в їх осо-

бистісній важливості. До факторів, що стимулюють до будь-якої активності та впливають на впевненість, є віра у свої сили (корисний досвід з дитинства, коли ми в захваті від своїх досягнень, пізнань можливостей свого тіла), та копіювання важливого об'єкта – вчителя, як прикладу для наслідування.

Важливий вплив на мотиваційну складову вносить емоційний компонент. Так, позитивне підкріплення, у формі захоочення (схвалення) від викладача (як авторитетної особи), додає впевненості у своїх силах. Від позитивного підкріплення особистість отримує здатність більше вкладати зусиль для досягнення мети. Важливе й розуміння того, що поставлені вивірені, чіткі цілі, а також розуміння, що регулярний підхід до дій та осмислена особистісна позиція важливіші від талантів і особливих природних даних. Ціль – це те, до чого прагнеш, чого намагаєшся досягнути. Ціллю може бути не тільки об'єкт, предмет, а що важливіше – діяльність.

Існують і фактори, які заважають позитивному вмотивуванню особистості, – однією з причин невідвідування занять є внутрішня впевненість, що “...я погано буду виглядати в спортивному одязі, бо не маю спортивної фігури”, та неприязне ставлення до огрядних в соціумі – це помилкові особистісні вірування. Вони зміняться на позитивні, життєстверджувальні з поступовим зростанням нових, натренованих компетенцій. Фізичне виховання – це не тільки праця над формами, а й розвиток морально-вольових якостей, що знадобиться при оволодінні будь-якою професією.

Для лікаря, який повинен бути взірцем для наслідування – тому, що він є носієм знань та вмінь, головним є почати з себе на шляху до саморозвитку цілісної особистості. Соціально-економічні зміни в суспільстві, які можна сприймати як негативні чи позитивні, позбавили наш теперішній соціум “духу колективізму”, але ще є надія на взаємну індукцію, тому позитивні наміри та цілеспрямовані зусилля будуть нагороджені позитивними змінами.

В той же час, з нашої точки зору, актуальним є вирішення проблем розвитку мотивації серед студентів шляхом вибору засобів і методів (залежно від рівня фізичної та психологічної готовності студентів), з урахуванням їх потреб, щоб підвищити свій рівень фізичної підготовки задля здорового способу життя, залежно від терміну та етапу навчання в вузі.

Мета дослідження – дослідити мотиваційні аспекти формування особистості студентів медичного вузу. Провести аналіз показників, що характеризують мотивацію до самостійної активної фізичної

діяльності за умов впровадження кредитно-модульної системи.

Дослідження проводилось в 2013–2014 рр. зі студентами Київського медичного університету УАНМ, що систематично займалися фізичними вправами та відвідували заняття з фізичної культури відповідно до програми занять в університеті. В дослідженні взяли участь 137 студентів, у віці 18–25 років. Мотивація у відношенні систематичних занять фізичною активністю і показники, що характеризують зміни в самопочутті та настрої, аналізували (до та після занять) за допомогою методики САН. Для аналізу об’єктивної інформації про рівень мотиваційної направленості в діяльності студентів були використані: анкетний тест Т. Елерса “Виявлення мотивації до успіху” (тест враховує основні три мотиваційних вектори, які є вирішальними в характері взаємозв’язків активної діяльності та мотивації до досягнень); методика “Мотиви до занять фізичною активністю” (яка визначає домінуючі мотиви до навчально-тренувальних заходів та дозволяє отримати рейтинг по ступеню їх важливості); тест Є. Ільїна “Визначення потреби в активності” – що демонструє рівень внутрішнього енергетичного потенціалу; методика Ю. В. Шаболтаса “Мотиви занять спортом” – для виявлення домінуючих цілей; дослідження емоційної складової – тест Люшера.

Основна частина. У процесі дослідження мотиваційних аспектів у формуванні самостійної фізичної активності у студентів медичного вузу та аналізу показників, що характеризують мотивацію до самостійної активної фізичної діяльності, найбільш інформативними виявились: тестові метод Т. Елерса “Виявлення мотивації до успіху”; методика “Мотиви до занять фізичною активністю”.

Всі студенти на стадії вступу, отримавши перший результат та вникнувши в специфіку навчання в університеті, яка відрізняється своїми методологічними підходами від шкільної освіти, переживали ситуацію цільової невідповідності. Цільова невідповідність являє собою різницю між досягненнями досліджуваного і його особистісними претензіями, що мають відношення до подальших досягнень.

Враховуючи, що будь-який мотив є рушійною силою до різних видів діяльності, проведений аналіз основних аспектів вмотивованої поведінки у студентів, які відвідували заняття з фізичної культури, відповідно до програми занять в університеті, та систематично займалися фізичними вправами в тренажерних залах і спортивних майданчиках.

Після обробки результатів дослідження за методикою “Мотиви до занять фізичною активністю” отримали показники, що визначають відношення студентів до фізичної активності (табл. 1).

Таблиця 1. Розподіл студентів відповідно до різновиду мотивів до занять фізичною активністю

№	Мотив	Частота, %	Студенти
1	Емоційне задоволення	17,8	25
2	Соціальне самоствердження	13,9	19
3	Фізичне самоствердження	4,5	6
4	Соціально-емоційний	8,1	11
5	Соціально-моральний	3,8	5
6	Досягнення успіху	12,7	17
7	Спортивно-когнітивний	2,5	3
8	Рационально-вольовий (рекреаційний)	11,9	16
9	Підготовка до професійної діяльності	19	27
10	Громадсько-патріотичний	5,8	8
	Загалом	100	137

Орієнтацію на мотив емоційного задоволення зроби вибір 17,8 % студентів. Емоційне задоволення вони визначили як задоволення від рухового навантаження, відчуття напруги м’язів, що надихає і дає змогу відчувати хвилювання, відчуття впевненості та можливості реалізувати свій потенціал. З мотивів соціального самоствердження 13,9% студентів прагнуть проявити себе в процесі рухової активності і свої

досягнення розглядають з точки зору особистого престижу, самоповаги.

Мотив фізичного самоствердження у 4,5 % студентів, що висловили бажання до фізичного розвитку, формування характеру. До соціально-емоційної мотивації схильні 8,1 % студентів, які мають схильність до спортивних занять, через їх високу емоційність і неформальний підхід, можливість отримати

мати позитивні релаксаційні відчуття, та відчуття незалежності від соціуму. Соціально-моральні мотиви домінували у 3,8 % студентів, які слід розглядати в контексті прагнення до успіху своєї команди, для чого необхідно наполегливо тренуватися, мати добрий контакт з партнерами та тренером.

Мотив досягнення успіху у фізичних заняттях 12,7 % і виражається в гонитві за успіхом, покращенні особистісних якостей та власних спортивних результатів. Спортивно-когнітивні мотивації, знайдені у 2,5 %, як бажання до вивчення питань технічної та тактичної підготовки, розуміння принципів і методик тренування. Раціонально-вольовий (рекреаційний) мотив підтримують 11,9 % студентів, які готові працювати для компенсації нестачі рухової активності при підвищеному розумовому навантаженні.

Мотив підготовки до професійної діяльності спостерігається в 19 % суб'єктів і розглядається як бажання займатися фізичною культурою та спортом і краще підготуватися до обраної професії – лікаря зі спортивної медицини. Мотив громадсько-патріотичний проявили 5,8 % студентів, як бажання до фізичного вдосконалення для успішного виступу у змаганнях, щоб підтримати престиж навчального закладу, міста, країни.

Таким чином, у порядку їх значущості, найвищий відсоток студентів вмотивовують заняття з фізичної культури в рамках підготовки до майбутньої кар'єри, наступні мотиви мали більш емоційний характер і прагнення до самоствердження. Найнижчий рівень спостерігався в групах студентів з спортивно-когнітивною та соціально-моральною мотивацією.

Динаміка мотивації для всіх параметрів показує індивідуальне ставлення студентів до свого фізичного стану і здоров'я. В той же час, певною мірою, це можливо для визначення і особистої орієнтації на життєві цінності студентів, які націлені на перспективу в подальшій роботі, сподіваючись тільки на свої індивідуальні здібності, інші студенти вбачають у

своїй кар'єрі допомогу з боку колег, друзів та ін. По суті, мотиви, що вивчалися, це своєрідні орієнтири, не тільки у сфері фізичної активності, але й нові життєві установки, що виховують особистість студента.

Лідерські позиції мотивів до професійної діяльності та емоційного задоволення показує бажання студентів досягати високих результатів і в інших видах діяльності: освіті, роботі, що можливе через зміцнення свого фізичного потенціалу, за рахунок підвищення рівня фізичної активності. Принцип комплексності говорить про те, що непотрібних предметів, які викладають в університеті, не буває, а весь процес навчання є цілісним і формується в поєднанні різних знань.

Для визначення, чи залежить мотиваційна направленість учасників дослідження від рівня їх фізичної активності на довузівському етапі життя, та діагностуючи студентів на виявлення мотивації підготовки до професійної діяльності, використовували анкетний тест Т. Елерса.

Високий рівень фізичної активності мають студенти, які займаються на медичному факультеті за програмою “Лікувальна справа” (з варіативною компонентою “спортивна медицина”). Звичайний рівень фізичної активності – у студентів, які навчаються на стоматологічному й медичному факультеті та відвідують заняття з фізичної культури відповідно до програми занять в університеті. Низький рівень фізичної активності – у студентів, які займаються фізичною активністю тільки відвідуючи заняття з фізичної культури відповідно до програми занять в університеті.

Орієнтуючись на результати дослідження, порівнюючи показники домінуючої мотивації, можна зробити висновок, що найбільш високий рівень мотивації у студентів чоловічої статі в 1-й групі 19,5 (бал), а серед студентів жіночої статі в 2-й групі 17,3 (бал). Середнє значення показників домінуючої мотивації у студенток вище, ніж у студентів чоловічої статі (табл. 2).

Таблиця 2. Показники мотивації підготовки до професійної діяльності у студентів з різним рівнем фізичної активності

Рівень фізичної активності	Домінуюча мотивація, бали		
	чоловіки	жінки	загальні дані
1 гр. Високий рівень фізичної активності	19,5±0,7	17,2±0,4	16,8±0,8
2 гр. Звичайний рівень фізичної активності	17,1±0,1	17,3±1,2	17,0±1,2
3 гр. Низький рівень фізичної активності	15,6±0,6	14,4±0,9	13,3±0,7
Середнє значення	14,6±0,8	16,6±1,2	14,7±1,2

Аналізуючи дані проведеного дослідження, можна зробити **висновки**:

1. Мотивація студентів до фізичної діяльності передумовлена внутрішніми та зовнішніми факторами.

Зовнішні фактори – це наявність матеріальної бази. Внутрішні фактори – це психоемоційні й фізіологічні індивідуальні особливості студентів, що впливають на логічне й емоційно-осмислене прийняття рішень щодо саморозвитку.

2. Найвищий відсоток студентів вмотивують заняття з фізичної культури в рамках підготовки до майбутньої кар’єри, наступні мотиви мали більш емоційний характер і як мету – прагнення до самоствер-

дження. Найнижчий рівень спостерігався в групах зі спортивно-когнітивною та соціально-моральною мотивацією студентів.

3. Мотив лідерської позиції до професійної діяльності та емоційного задоволення показує бажання студентів досягати високих результатів і в інших видах діяльності: освіті, роботі, що можливе через зміцнення свого фізичного потенціалу, за рахунок підвищення рівня фізичної активності.

Література

1. Витенко И. С. Особенности мотивации профессиональной деятельности у студентов медицинских вузов и интернов / И. С. Витенко // *Медицина психология*. – 2009. – № 4. – С. 9–12.

2. Добровольська Н. О. Оптимізація фізичного стану студентів шляхом самостійних тренувань : навчальний посібник / Н. О. Добровольська. – Донецьк, 1994. – 179 с.

3. Карпман В. Л. Тестирование в диагностике физической работоспособности и функциональной готовности спортсменов : учебник для институтов физической культуры / В. Л. Карпман. – М. : Физкультура и спорт, 1987. – 168 с.

4. Куриш В. Мотиваційна спрямованість студентів першого курсу до занять фізичними вправами / В. Куриш, М. Лук’яненко // *Фізичне виховання студентів вищих на-*

вчальних закладів: здобутки, проблеми та шляхи їхнього вирішення у контексті вимог Болонської декларації : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – К. : Національний університет “Києво-Могилянська академія”, 2007. – С. 159–161.

5. Крамской С. И. Образ жизни и здоровье студентов: проблемы, анализ, опыт, рекомендации / С. И. Крамской, В. П. Зайцев // *Физическая культура и здоровье*. – 2006. – № 1(7). – С. 38–41.

6. Лобанов А. П. Самостоятельная работа студентов в контексте компетентного подхода / А. П. Лобанов // *Организация самостоятельной работы на факультете вуза : материалы Междунар. науч.-практ. конф., Минск, 16–17 ноября 2006 г.* – Мн. : БГУ, 2006. – С. 35–38.

Отримано 04.04.14